

UYGULAMA ÖĞRETMENİNİN ÖĞRETMEN ADAYINA KARŞI DAVRANIŞLARI

Dr. Gülsen Ünver
Araş.Gör. Gülçin Erođlu

Gazi Üniversitesi
Mesleki Eğitim Fakültesi
geroglu@gazi.edu.tr

Özet

Bu araştırma, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına yönelik davranışlarına ilişkin kendi görüşleri ile öğretmen adaylarının görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi ve El Sanatları Eğitimi Bölümlerinden 210 öğretmen adayı ile 50 uygulama öğretmeni katılmıştır. Araştırma için gerekli veriler anket kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen bulgular uygulama öğretmenlerinin, öğretmenlik uygulaması sürecinde öğretmen adaylarına karşı davranışlarına ilişkin, uygulama öğretmeni ile öğretmen aday görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Anahtar Sözcükler

Öğretmen adayı, uygulama öğretmeni, öğretmenlik uygulaması.

MENTOR'S BEHAVIORS TO PROSPECTIVE TEACHER

Dr. Gulsen Unver
Res.Asst. Gulcin Eroglu

Gazi University
Vocational Education Faculty
geroglu@gazi.edu.tr

Abstract

This study aims at finding out whether there are significant correlation between the views of the prospective teachers' and their mentors' on behaviors to prospective teachers during the practicum. 210 prospective teachers and 50 mentors from the Department of Child Development and Pre-School Education and the Department of Hand Craft Education in Faculty of Vocational Education at Gazi University participated in this study. To collect data, a questionnaire included 25 questions administered. The result of this study points out that there are not significant correlation between the views of the prospective teachers' and their mentors' on behaviors to prospective teachers during the practicum.

Keywords

Prospective teacher, mentor, practicum.

GİRİŞ

Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen eğitimi programlarında önemli bir yeri vardır. Öğretmen adayları bu derste, son sınıfa kadar aldıkları alan ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinde öğrendikleri bilgileri uygulama olanağı bulurlar. Öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarının gelecekteki meslek yaşamlarını da etkileyecek bir deneyim sürecidir. Bu uygulamalarda eğitim fakülteleri ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların, işbirliği içinde çalışmaları gereği vardır. Öğretmenlik uygulamalarının verimli geçmesi, bu iki taraf arasında işbirliğinin kurulmasına ve sağlıklı şekilde yürütülmesine bağlıdır. 28 Temmuz 1998'de Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ile Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) arasında imzalanan protokolde, öğretmenlik uygulaması sürecinde gerek eğitim fakültelerinde görevli öğretim elemanları, gerekse okullarda görevli uygulama öğretmenlerinin sorumlulukları tanımlanmıştır. Bu protokolde, uygulama öğretmenlerine, önceki yıllardaki uygulamalara göre daha çok sorumluluk verilmiştir. Bu sorumluluğun fazlalığı uygulama öğretmenlerini, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi süreci üzerinde etkili olabilecek önemli bir faktör haline getirmiştir.

Uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde olumlu etki yapabilmeleri, öncelikle kendilerinden beklenen beceri ve davranışları gösterebilmelerine bağlıdır. Edwards ve Collison'a göre (1996), etkin bir uygulama öğretmeninde şu becerilerin bulunması gerekir:

- Öğretmen adayını dinleme,
- Öğretmen adayına öğretim ve sınıf yönetimi becerilerinde örnek olma,
- Kendi uygulamasına ilişkin çözümlenme ve tartışmalar yapma,
- Öğretmen adayını gözleme,
- Öğretmen adayının öğrenciler için belirlediği hedefler üzerinde tartışma,
- Öğretmen adayına, öğretmenlik uygulaması yaparken destek olma,
- Gözlem sırasında ve sonrasında öğretmen adayını yüreklendirici bir tutum içinde olma,
- Öğretmen adayını kendini değerlendirmeye yüreklendirme,
- Öğretmen adayına yapıcı eleştiriler sunma,
- Öğretmen adayına, uygulamasını çözümlenerek neler öğrenebileceğini açıklama.

104 Enstitünün uygulama öğretmeni seçme ölçütlerinin belirlendiği bir araştırmada en önemli ölçütlerin “öğretmenlik becerileri açısından mükemmel bir öğretmen olma” ve “öğretmen adayına örnek olma” olduğu görülmüştür. Bu araştırmada öğ-

renciler, aileler ve okuldaki diğer çalışanlar ile iyi ilişkiler kurma gibi kişilik özellikleri de, ölçüt olarak nitelendirilmiştir. Öğretmenlik uygulamasında sorumluluk almaya ve öğretmen adayları ve üniversite öğretim elemanları ile birlikte çalışmaya istekli olma özellikleri de uygulama öğretmenlerinde bulunması gereken özellikler arasındadır (Phillips ve McMinn, 2000).

Uygulama öğretmeninden, öğretmen adayı ile kurduğu sözlü ve sözsüz iletişimde olumlu bir tutum sergilemesi beklenir. Uygulama öğretmeni, herhangi bir duruma ilişkin görüşlerini belirtirken dayatmacı olmamalı, öğretmen adayının da konuşmasına izin vermeli; onun eksik yönlerini açıklarken, bu eksiklikleri nasıl geliştirebileceğine ilişkin öneriler de getirmelidir (Fish, 1995). McNally, Cope, Inglis ve Stronach'ın (1997) bir araştırmasına katılan öğretmen adayları, onlara yalnızca olumsuz yönlerinin söylenmesinden yakılarak, olumlu davranışlarının da belirtilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Furlong ve Maynard'a göre (1995) de uygulama öğretmenin rolü, öğretmen adayının kendi uygulamasına ilişkin yansıtımlar yapmasına yardımcı olmaktır.

Önemli olan bir başka konu, öğretmen adaylarının uygulama öğretmenlerine yönelik beklentileridir. Kiraz'ın (2002) araştırması, bu yöndeki beklentilerle, uygulama öğretmenlerinin kendi işlevlerine ilişkin düşüncelerinin farklılaşabildiğini göstermektedir.

Uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına yönelik davranışlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, uygulama öğretmenlerinin davranışları hem öğretmen adaylarının görüşleri, hem de uygulama öğretmenlerinin kendi görüşlerine dayalı olarak belirlenip, karşılaştırılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki iki temel soruya yanıt aranmıştır:

1. Uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarına yönelik davranışlarına ilişkin uygulama öğretmeni görüşleri ile öğretmen adayı görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarına karşı davranışlarına ilişkin görüşleri onların hizmet sürelerine göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Ankara ilindeki Meslek Liselerinde öğretmenlik uygulaması çalışmalarına katılan uygulama öğretmenleri ile bu okullarda öğretmenlik uygulaması yapan ve Mesleki Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adaylarıdır. Örneklem grubundaki öğretmen adaylarının belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Buna göre Anadolu Meslek ve Meslek liseleri (kız öğrencilerin çoğunlukta olduğu meslek liseleri) için öğretmen yetiştiren Gazi

Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi'nin Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi (ÇGE) ile El Sanatları Eğitimi (ELS) Bölümü son sınıf öğrencileri örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırma anketi bu grup üzerinde uygulanmıştır. Aynı öğrencilerin öğretmenlik uygulaması yaptıkları 13 uygulama okulundaki (Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi) uygulama öğretmenlerine de anket uygulandı. Sonuç olarak, örneklem grubunda ÇGE Bölümünden 38 uygulama öğretmeni ile 138 öğretmen adayı, ELS Bölümünden ise 12 uygulama öğretmeni ile 72 öğretmen adayı yer almıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri araştırmacılarca hazırlanan bir anket aracılığı ile toplanmıştır. Beşli likert ölçeği tipi ölçek kullanılarak hazırlanan bu anket uygulama öğretmenin öğretmenlik uygulaması öncesinde, sürecinde ve sonrasında öğretmen adaylarına karşı gösterebileceği 25 davranış ve bu davranışların gösterilme sıklıklarını içerdi. Ankette yer alan maddeler alanyazındaki çeşitli araştırmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Üç uzmanın görüşü alınarak oluşturulan anket taslağının güvenilirlik çalışması 10 uygulama öğretmeni ve 20 öğretmen adayı olmak üzere toplam 30 kişi üzerinde yapılan uygulamadan elde edilen veriler üzerinde yürütülmüştür. Elde edilen verilerin Cronbach α katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır. Bu katsayının anketin güvenilirliği için yeterli olduğu düşünülmektedir. Anketin asıl uygulaması, öğretmenlik uygulaması sürecinin sonunda yapıldı.

Uygulama yapılan bölümlerdeki toplam öğrenci sayıları ile, her bölümde anket uygulamasına katılan öğrenci sayı ve oranları Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Örneklem grubundaki toplam öğrenci ve anket uygulanan öğrenci sayıları

Bölüm	Toplam Öğrenci	Anket Uygulanan Öğrenci	Oran %
Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Bölümü	189	138	73
El Sanatları Eğitim Bölümü	105	72	63
TOPLAM	294	210	71

Verilerin Çözümlemesi

Uygulama öğretmeni ile öğretmen adayı görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı formülü kullanılmıştır. Uygulama öğretmenlerinin görüşlerinin hizmet sürelerine göre farklılaşp-farklılaşmadığını belirlemek için ise tek boyutlu varyans analizi tekniği kullanılmıştır. Anketlerin doldurulması sırasında araştırmacılar tarafından alınan notlar üzerinde ise betimleyici (descriptive) çözümleme yapıldı (Patton, 1987).

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda cevap aranan sorulara ilişkin toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumları yer almaktadır.

Araştırmaya katılan uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayına karşı davranışlarına ilişkin korelasyon, frekans ve yüzde sonuçları ÇGE Bölümü için Çizelge 2’de, ELS Bölümü için Çizelge 3’te sunulmaktadır.

Çizelge 2’ye göre, ÇGE Bölümü uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının “Öğretmen adayını ders işlerken gözleme ($r = 0,37$; $p < .05$)” ve “Değerlendirme sonucunu öğretmen adayına yazılı olarak bildirme ($r = 0,41$; $p < .05$)” davranışlarına ilişkin görüşleri arasında olumlu yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının görüşleri arasında olumlu yönde orta düzeyde bir ilişki bulunan tek davranış “Öğretmen adaylarının yaptığı yanlışların doğru biçimini söyleme” ($r = 0,32$; $p > .05$) davranışıdır.

Çizelge 2. Çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü uygulama öğretmeni ile öğretmen adaylarının görüşleri arasındaki korelasyon ve bu görüşlerin frekans ve yüzdeleri

Davranışlar	r	Görüş Kaynağı	Davranışları Gösterme Sıklığı											
			Her Zaman						Hiçbir Zaman					
			Çoğunlukla		Sıklıkla		Ara Sıra		Çoğunlukla		Sıklıkla		Ara Sıra	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Madde1	0,20	Öğ. Ady.	41	31,1	33	4,3	19	14,0	25	8,4	18	13,2	136	100,0
		Uyg. Öğ.	25	65,8	8	1,1	4	10,5	1	2,6	-	-	38	100,0
Madde2	0,04	Öğ. Ady.	40	29,6	30	2,2	19	14,1	25	8,5	21	15,6	136	100,0
		Uyg. Öğ.	31	81,6	5	3,2	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100,0
Madde3	-,15	Öğ. Ady.	56	41,2	32	3,5	9	6,6	17	12,5	22	16,2	136	100,0
		Uyg. Öğ.	36	94,7	-	-	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100,0
Madde4	-,11	Öğ. Ady.	17	12,5	9	6,6	13	9,6	41	30,1	56	41,2	136	100,0
		Uyg. Öğ.	20	52,6	8	21,1	5	13,2	5	13,2	-	-	38	100,0
Madde5	0,07	Öğ. Ady.	20	14,6	14	10,2	13	9,5	29	21,2	61	44,5	137	100,0
		Uyg. Öğ.	22	57,9	5	13,2	5	13,2	6	15,8	-	-	38	100,0
Madde6	0,12	Öğ. Ady.	37	27,6	25	18,7	6	4,5	17	12,7	49	36,6	134	100,0
		Uyg. Öğ.	28	77,8	4	11,1	-	-	4	11,1	-	-	36	100,0
Madde7	-,17	Öğ. Ady.	24	17,5	26	19,0	16	11,7	30	21,9	41	29,9	137	100,0
		Uyg. Öğ.	24	63,2	8	21,1	2	5,3	4	10,5	-	-	38	100,0
Madde8	0,11	Öğ. Ady.	43	31,4	26	19,0	20	14,6	31	22,6	17	12,4	137	100,0
		Uyg. Öğ.	25	65,8	11	28,9	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100,0
Madde9	0,08	Öğ. Ady.	33	24,3	21	15,4	12	8,8	29	21,3	41	30,1	136	100,0
		Uyg. Öğ.	16	42,1	13	34,2	4	10,5	5	13,2	-	-	38	100,0
Madde10	0,01	Öğ. Ady.	85	62,0	22	16,1	15	10,9	10	7,3	5	3,6	137	100,0
		Uyg. Öğ.	27	71,1	7	18,4	2	5,3	2	5,3	-	-	38	100,0
Madde11	0,00	Öğ. Ady.	45	32,8	15	10,9	18	13,1	23	16,8	3	2,3	137	100,0
		Uyg. Öğ.	11	28,9	12	31,6	8	21,1	4	10,5	3	7,9	38	100,0
Madde12	0,02	Öğ. Ady.	37	27,2	19	14,0	15	11,0	24	17,6	4	3,0	136	100,0
		Uyg. Öğ.	7	18,9	14	37,8	6	16,2	7	18,9	3	8,1	37	100,0

Çizelge 2 – devam

Davranışlar	r	Görüş Kaynağı	Davranışları Gösterme Sıklığı											
			Her		Çoğunlukla				Hiçbir				Toplam	
			Zaman	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Madde13	0,13	Öğ. Ady.	23	17,0	21	15,6	14	10,4	35	25,9	4	31,1	135	100,0
		Uyg. Öğ.	22	57,9	10	26,3	2	5,3	4	10,5	-	-	38	100,0
Madde14	0,18	Öğ. Ady.	32	23,4	17	12,4	18	13,1	38	7,7	32	23,4	137	100,0
		Uyg. Öğ.	23	60,5	14	39,8	1	2,6	-	-	-	-	38	100,0
Madde15	0,37*	Öğ. Ady.	73	54,1	20	14,8	19	14,1	17	12,6	6	4,4	135	100,0
		Uyg. Öğ.	29	76,3	7	18,4	2	5,3	-	-	-	-	38	100,0
Madde16	0,27	Öğ. Ady.	35	25,9	26	19,3	17	12,6	32	23,7	25	18,5	135	100,0
		Uyg. Öğ.	20	54,1	12	32,4	2	5,4	3	8,1	-	-	37	100,0
Madde17	0,22	Öğ. Ady.	52	38,5	21	15,6	16	11,9	25	18,5	20	14,8	135	100,0
		Uyg. Öğ.	19	51,4	17	45,9	-	-	1	2,7	-	-	37	100,0
Madde18	0,24	Öğ. Ady.	35	25,9	30	22,2	16	11,9	33	24,4	21	15,6	135	100,0
		Uyg. Öğ.	26	68,4	7	18,4	2	5,3	3	7,9	-	-	38	100,0
Madde19	0,24	Öğ. Ady.	33	24,3	26	19,1	16	11,8	37	27,2	24	17,6	136	100,0
		Uyg. Öğ.	24	66,7	9	25,0	3	8,3	-	-	-	-	36	100,0
Madde20	0,32	Öğ. Ady.	32	23,4	21	15,3	17	12,4	37	27,0	30	21,9	137	100,0
		Uyg. Öğ.	25	65,8	10	26,3	-	-	1	2,6	2	5,3	38	100,0
Madde21	0,09	Öğ. Ady.	8	6,0	10	7,5	8	6,0	44	32,8	64	47,8	134	100,0
		Uyg. Öğ.	5	13,5	5	13,5	2	5,4	13	35,1	12	32,4	37	100,0
Madde22	-,01	Öğ. Ady.	22	16,7	14	10,6	16	12,1	56	42,4	24	18,2	132	100,0
		Uyg. Öğ.	5	13,5	5	13,5	5	13,5	16	43,	6	16,2	37	100,0
Madde23	-,03	Öğ. Ady.	25	18,9	20	15,2	27	20,5	38	28,8	22	16,7	132	100,0
		Uyg. Öğ.	10	26,3	14	36,8	2	3,5	8	1,1	4	10,5	38	100,0
Madde24	-,04	Öğ. Ady.	61	44,5	35	25,5	15	10,9	17	2,4	9	6,6	137	100,0
		Uyg. Öğ.	27	73,0	7	18,9	-	-	3	8,1	-	-	37	100,0
Madde25	0,41*	Öğ. Ady.	22	16,2	14	10,3	12	8,8	24	7,6	64	47,1	136	100,0
		Uyg. Öğ.	12	34,3	5	14,3	1	2,9	2	5,7	15	42,9	35	100,0

*p<.05

Örnekleme gruplarının görüşleri arasında olumlu yönde ve düşük düzeyde ilişki bulunan davranışlar şunlardır: (a) Öğrencileri, dersi yeni bir öğretmenin yürüteceğine hazırlama, (b) Öğretmen adayına ders vereceği öğrenci grubu hakkında bilgi verme, (c) Öğretmen adayına okulun fiziki koşullarını tanıtmaya, (d) Öğretmen adayının uygulamaya başlamadan önce ders öğretmenin verdiği bir dersi gözlemesini sağlama, (e) Öğretmen adayına öğretmenlik uygulaması sürecinde kendisinden beklenen davranışları söyleme, (f) Öğretmen adayı ile her hafta dersten önce bir görüşme zamanı belirleme, (g) Öğretmen adayının bağımsız olarak ders vermesine izin verme, (h) Öğretmen adayının ders araçlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etme, (ı) Öğretmen adayına ders araç ve gereçlerini sağlamada yardımcı olma, (i) Öğretmen adayına içerik oluşturmada yardımcı olacak kaynakları önerme, (j) Öğretmen adayı ile işlediği derse ilişkin tartışma, (k) Öğretmen adayına gerektiğinde pekiştirici verme, (l) Öğretmen adayının işlediği dersteki eksiklikleri söyleme, (m) Öğretmen adayının yaptığı yanlışları söyleme, (n) Öğretmen adayının yaptığı yanlışların doğru biçimini söyleme, (o) Öğretmen adayına ders işlerken sözlü uyarılar

yapma. Örneğin, uygulama öğretmenlerinin neredeyse tümü (%81,6'sı Her Zaman, % 13,2'si Çoğunlukla) öğretmen adayına ders vereceği öğrenci grubuna ilişkin bilgi verdiğini düşünmektedir. Buna karşın, uygulama öğretmeninden bu konuda Her Zaman ve Çoğunlukla bilgi aldığını düşünen öğretmen adaylarının oranı toplam %51,8'dir. Wright ve Bottery'nin (1997) bir araştırmasına katılan uygulama öğretmenlerinin %93,3'ü öğretmen adayına öğrencileri tanıtmasında yardımcı olma etkinliğini çok önemli gördüklerini açıklayarak bu bulguyu desteklemektedir. Uygulama öğretmenlerinin %60,5'i Her Zaman, %36,8'i Çoğunlukla öğretmen adayına içerik oluşturmada yardımcı olacak kaynaklar önerdiğini belirtirken; öğretmen adaylarının %23,4'ü uygulama öğretmeninden Her Zaman kaynak önerisi almadığını, %27,7'si ise Ara Sıra öneri aldığını belirtti.

Çizelge 2 incelendiğinde, ÇGE Bölümü uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının “Öğretmen adayını öğrencilerle tanıştırma”, “Öğretmen adayını, okulda, öğretmenlik uygulaması sürecinde iletişim kurabileceği görevlilerle tanıştırma”, “Gözlem sonuçları üzerinde tartışma olanağı verme”, “Öğretmen adayını dersi işlerken, derslikte öğrencilerle yalnız bırakma”, “Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında, sorunun çözümlenmesi için öğretim elemanı ve öğretmen adayı ile işbirliği kurma” ve “Öğretmen adayının öğretmenlik uygulaması boyunca gösterdiği öğretmenlik davranışlarını değerlendirme” davranışlarına ilişkin görüşleri arasında olumsuz yönde düşük bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin, uygulama öğretmenlerinin %73,2'si Her Zaman, %21,1'i Çoğunlukla öğretmen adaylarına gözlem sonuçları üzerinde tartışma olanağı verdiğini belirtirken; öğretmen adaylarının %21,9'u bu olanağın kendilerine Ara Sıra tanındığını, %29,9'u ise Hiçbir Zaman bu olanağın tanınmadığını açıklamaktadır. Bu bulgular, uygulama öğretmenlerinin daha somut ve gözlenebilir davranışlarına ilişkin uygulama öğretmeni ile öğretmen adayı görüşleri arasında daha yüksek bir ilişki olduğunu göstermektedir. Fakat, “Öğretmen adaylarının işlediği dersteki eksiklikleri söyleme” gibi daha soyut ve göreceli davranışlara ilişkin görüşler arasında daha düşük bir ilişki olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, uygulama öğretmeninin davranışlarına ilişkin algısı ile öğretmen adayının ondan beklediği davranış biçiminin uymaması olabilir.

Çizelge 3. El sanatları eğitimi bölümü uygulama öğretmeni ile öğretmen adaylarının görüşleri arasındaki korelasyon ve bu görüşlerin frekans ve yüzdeleri

Davranışlar	r	Görüş Kaynağı	Davranışları Gösterme Sıklığı											
			Her Zaman		Çoğunlukla		Sıklıkla		Ara Sıra		Hiç Bir Zaman		Toplam	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Madde1	0,28	Öğ. Ady.	17	23,9	31	43,7	10	14,1	11	15,5	2	2,8	71	100,0
		Uyg. Öğ.	4	40,0	4	40,0	1	10,0	1	10,0	-	-	10	100,0
Madde2	-,02	Öğ. Ady.	25	35,2	19	26,8	11	15,5	13	18,3	3	4,2	71	100,0
		Uyg. Öğ.	7	70,0	2	20,0	1	10,0	-	-	-	-	10	100,0
Madde3	-,20	Öğ. Ady.	26	36,6	18	25,4	9	12,7	13	18,3	5	7,0	71	100,0
		Uyg. Öğ.	7	70,0	3	30,0	-	-	-	-	-	-	10	100,0
Madde4	0,22	Öğ. Ady.	8	11,6	14	20,3	9	13,0	22	31,9	16	23,2	69	100,0
		Uyg. Öğ.	3	30,0	3	30,0	1	10,0	3	30,0	-	-	10	100,0

Çizelge 3 – devam

Davranışlar	r	Görüş Kaynağı	Davranışları Gösterme Sıklığı											
			Her Zaman		Çoğunlukla		Sıklıkla		Ara Sıra		Hiç Bir Zaman		Toplam	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Madde5	-,45	Öğ. Ady.	7	9,7	11	15,3	8	11,1	27	37,5	19	26,4	72	100,0
		Uyg. Öğ.	3	30,0	1	10,0	2	20,0	4	40,0	-	-	10	100,0
Madde6	-60*	Öğ. Ady.	15	20,8	18	25,0	5	6,9	14	19,4	20	27,8	72	100,0
		Uyg. Öğ.	6	60,0	3	30,0	1	10,0	-	-	-	-	10	100,0
Madde7	0,12	Öğ. Ady.	12	16,7	10	13,9	13	18,1	21	29,2	16	22,2	72	100,0
		Uyg. Öğ.	4	40,0	4	40,0	2	20,0	-	-	-	-	10	100,0
Madde8	-59*	Öğ. Ady.	16	22,2	20	27,8	12	16,7	19	26,4	5	6,9	72	100,0
		Uyg. Öğ.	6	60,0	3	30,0	1	10,0	-	-	-	-	10	100,0
Madde9	0,27	Öğ. Ady.	9	2,7	8	11,3	6	8,5	25	35,2	23	32,4	71	100,0
		Uyg. Öğ.	2	20,0	5	50,0	2	20,0	1	10,0	-	-	10	100,0
Madde10	-64*	Öğ. Ady.	31	3,1	15	20,8	11	15,3	8	11,1	7	9,7	72	100,0
		Uyg. Öğ.	5	45,5	4	36,4	2	18,2	-	-	-	-	11	100,0
Madde11	-,21	Öğ. Ady.	20	27,4	11	15,1	14	19,2	17	23,3	11	15,1	73	100,0
		Uyg. Öğ.	6	54,5	1	9,1	4	36,4	-	-	-	-	11	100,0
Madde12	0,08	Öğ. Ady.	16	21,9	15	20,5	11	15,1	21	28,8	10	13,7	73	100,0
		Uyg. Öğ.	3	27,3	5	45,5	3	27,3	-	-	-	-	11	100,0
Madde13	0,05	Öğ. Ady.	18	25,0	12	16,7	8	11,1	18	25,0	16	22,2	72	100,0
		Uyg. Öğ.	5	45,5	3	27,3	1	9,1	2	18,2	-	-	11	100,0
Madde14	-,08	Öğ. Ady.	19	26,0	12	16,4	10	13,7	21	28,8	11	15,1	73	100,0
		Uyg. Öğ.	7	63,6	3	27,3	1	9,1	-	-	-	-	11	100,0
Madde15	-	Öğ. Ady.	34	46,6	15	20,5	10	13,7	9	12,3	5	6,8	73	100,0
		Uyg. Öğ.	11	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	11	100,0
Madde16	-,42	Öğ. Ady.	14	19,7	17	23,9	6	8,5	21	29,6	13	18,3	71	100,0
		Uyg. Öğ.	6	54,5	3	27,3	-	-	1	9,1	1	9,1	11	100,0
Madde17	-,18	Öğ. Ady.	15	20,5	13	17,8	19	26,0	16	21,9	10	13,7	73	100,0
		Uyg. Öğ.	4	36,4	3	27,3	1	9,1	3	27,3	-	-	11	100,0
Madde18	-70*	Öğ. Ady.	23	31,5	10	13,7	11	15,1	22	30,1	7	9,6	73	100,0
		Uyg. Öğ.	7	63,6	1	9,1	1	9,1	2	18,2	-	-	11	100,0
Madde19	-66*	Öğ. Ady.	21	29,2	9	12,5	9	12,5	23	31,9	10	13,9	72	100,0
		Uyg. Öğ.	5	45,5	2	18,2	2	18,2	2	18,2	-	-	11	100,0
Madde20	-55*	Öğ. Ady.	21	29,6	12	16,9	7	9,9	23	2,4	8	11,3	71	100,0
		Uyg. Öğ.	6	54,5	1	9,1	3	27,3	1	9,1	-	-	11	100,0
Madde21	-,37	Öğ. Ady.	6	8,5	4	5,6	7	9,9	18	25,4	36	50,7	71	100,0
		Uyg. Öğ.	-	-	1	9,1	-	-	4	36,4	6	54,5	11	100,0
Madde22	-,50	Öğ. Ady.	8	11,3	20	28,2	6	8,5	21	29,6	16	22,5	71	100,0
		Uyg. Öğ.	1	9,1	-	-	1	9,1	6	54,5	3	27,3	11	100,0
Madde23	-,39	Öğ. Ady.	18	25,5	13	18,1	14	19,4	23	31,9	4	5,6	72	100,0
		Uyg. Öğ.	3	27,3	3	27,3	-	-	5	45,5	-	-	11	100,0
Madde24	-55*	Öğ. Ady.	24	35,3	18	26,5	11	16,2	12	17,6	3	4,4	68	100,0
		Uyg. Öğ.	8	72,7	1	9,1	1	9,1	1	9,1	-	-	11	100,0
Madde25	-,13	Öğ. Ady.	16	24,2	5	7,6	7	10,6	9	13,6	29	43,9	66	100,0
		Uyg. Öğ.	3	30,0	-	-	1	10,0	1	10,0	5	50,0	10	100,0

*p<.05

Çizelge 3'te görüldüğü gibi, ELS Eğitimi Bölümü uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının davranışlara ilişkin: (a) Öğrencileri, dersi yeni bir öğretmenin yürüteceğine hazırlama, (b) Öğretmen adayını, okulda, öğretmenlik uygulaması sürecinde iletişim kurabileceği görevlilerle tanıştırma, (c) Gözlem sonuçları üzerinde tartışma olanağı verme, (d) Öğretmen adayı ile her hafta dersten önce bir görüşme zamanı belirleme, (e) Öğretmen adayının ders araçlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etme, (f) Öğretmen adayına ders araç ve gereçlerini sağlama da yardımcı olma, görüşleri arasında olumlu yönde düşük düzeyde bir ilişki vardır.

Çizelge 3, bu bölümdeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının görüşleri arasında en yüksek ilişkinin “Öğretmen adayının işlediği dersteki eksiklikleri söyleme ($r = -.70$; $p < .05$)” davranışına ilişkin olduğunu göstermektedir. Bu davranış, uygulama öğretmenlerinin %63,6'sı Her Zaman, %9,1'i Çoğunlukla, %9,1'i Sıklıkla ve %18,2'si Ara Sıra yaptığını açıklarken; bu davranışın gösterilme sıklığının, öğretmen adaylarının %31,5'i Her Zaman, %13,7'si Çoğunlukla, %15,1'i Sıklıkla, %30,1'i Ara Sıra ve %9,6'sı Hiçbir Zaman olduğunu açıklamaktadır.

Çizelge 3'e göre, ELS Bölümündeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının “Öğretmen adayının uygulamaya başlamadan önce ders öğretmenin verdiği bir dersi gözlemesini sağlama”, “Öğretmen adayının öğretmenlik uygulaması sürecinde kendisinden beklenen davranış söyleme”, “Öğretmen adayının bağımsız olarak ders vermesine izin verme”, “Öğretmen adayının yaptığı yanlışları söyleme”, “Öğretmen adayının yaptığı davranışların doğru biçimini söyleme” ve “Öğretmen adayının öğretmenlik uygulaması boyunca gösterdiği öğretmenlik davranışlarını değerlendirme” davranışlarına ilişkin görüşleri arasında olumsuz yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Bu çizelgeden uygulama öğretmenlerinin bu davranışları gösterme sıklığı olarak Hiçbir Zaman seçeneğini işaretlemedikleri, buna karşın Her Zaman ve Çoğunlukla seçeneklerinde yoğunlaştıkları anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarını öğretmenlik uygulaması süresince değerlendirme davranışı açısından ÇGE ile ELS Bölümleri arasında benzerlik vardır. Çünkü, her iki bölümdeki uygulama öğretmenleri, bu davranış öğretmen adaylarına oranla daha sık gösterdiklerini belirtmektedirler. Jones'un (2001) yaptığı bir çalışmada, 25 İngiliz uygulama öğretmeninden 19'u öğretmen adayını değerlendirdiğini söylerken, 25 Alman uygulama öğretmeninden yalnızca biri bu davranış gerçekleştirdiğini söylemiştir. İngiliz uygulama öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri, bu araştırmaya katılan uygulama öğretmenlerinininki ile benzerlik göstermektedir. Wright ve Bottery de (1997), bir araştırmalarında, uygulama öğretmenlerinin çoğunun (%75,6) öğretmen adaylarının gözledikleri her dersini değerlendirmeye çok önem verdiklerini bulmuştur.

Çizelge 3'te, bu bölümdeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının “Öğretmen adayına okulun fiziki koşullarını tanıtmaya”, “Öğretmen adayı ile işlediği derse ilişkin tartışma”, “Öğretmen adayına ders işlerken sözlü uyarılar yapma” ve “Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında, sorunun çözümlenmesi için öğretim elemanı ve öğretmen adayı ile işbirliği kurma” davranışlarına ilişkin görüşleri arasında an-

lamli olmamasına karşın olumsuz yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin, “Öğretmen adayına okulun fiziki koşullarını tanıtmaya” davranışının uygulama öğretmenlerinin %60’ı Her Zaman, Çoğunlukla, ya da Sıklıkla gerçekleştirildiğini belirtirken; öğretmen adaylarının %37,5’i Ara Sıra gerçekleştirildiğini, %26,4 ise Hiçbir Zaman gerçekleştirilmediğini belirtti.

Aynı çizelgeye bakıldığında, ELS Bölümündeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adayları “Öğretmen adayına ders vereceği öğrenci grubuna ilişkin bilgi vermek”, “Öğretmen adayını öğrencilerle tanıştırmaya”, “Öğretmen adayının ders planlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etmek”, “Öğretmen adayına içerik oluşturmada yardımcı olacak kaynaklar önerme”, “Öğretmen adayına gerektiğinde pekiştirici vermek” ve “Değerlendirme sonucunu öğretmen adayına yazılı olarak bildirme” davranışlarına ilişkin görüşleri arasında olumsuz yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin, “Öğretmen adayını öğrencilerle tanıştırmaya” davranışını gösterme sıklığı Her Zaman ve Çoğunlukla yanıtını verme oranı uygulama öğretmenlerinde %100, adaylarda %62’dir.

Çizelge 3’te öğretmen adayının uygulama dersine hazırlığını büyük ölçüde etkileyebilecek – öğretmen adaylarının ders planlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etmek – davranışının da uygulama öğretmenlerine göre oldukça sık gösterilmesine karşın, öğretmen adaylarına göre oldukça seyrek gösterildiği de dikkati çekmektedir. Anketlerin doldurulması sırasında uygulama öğretmenlerinin bu davranışı öğretim elemanından beklediği anlaşıldı. Çünkü, üç uygulama okulundaki öğretmenler bu konuda özetle şunları söylemişlerdir:

Bizim rehberliğimiz çok etkili olmuyor. (Öğretmen adayları) bize hazır gelseler daha iyi olurdu. Buraya ne yapacağını bilmeden geliyorlar. Örneğin, hangi aracı kullanacaklarını bilmiyorlar.

Bu bulgular, ELS Bölümündeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının görüşleri arasında çoğunlukla olumsuz yönde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, bu bölümdeki uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayına karşı yaptığı davranışlara ilişkin algıları ile öğretmen adaylarının onlardan beklediği davranışlar arasında oldukça çok fark vardır. Bu sonuç öğretmen adaylarına eğitim fakültesinde Okul Deneyimi II ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinde, uygulama öğretmenin öğretmenlik uygulaması sürecindeki sorumluluklarına ilişkin yeterince eğitim verilmemesi ya da uygulama öğretmenlerinin bu sorumluluklar konusunda yeterince bilgilendirilmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Çizelge 4. Uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına karşı davranışlarının çalışma sürelerine göre varyans analizi sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	0,795	4	0,199	0,870	0,490
Gruplar içi	10,058	44	0,229		
Toplam	10,853	48			

Uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına karşı davranışlarının çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 4’te sunulmaktadır.

Çizelge 4’e göre, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına karşı davranışları çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F(4,44) = 0,870$, $p > .05$]. Bu bulgu, uygulama öğretmenlerinin çalışma süresinin, öğretmen adaylarına karşı davranışlarını etkilemediği anlamına gelmektedir. Buna karşın, Phillips ve McMinn’in (2000) araştırmasına katılan 104 Enstitünün %84,1’i uygulama öğretmeninin en az üç yıllık öğretmenlik deneyimi olmasını ölçüt olarak ele almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ile ulaşılan sonuçların dökümü aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına karşı davranışları çalışma süresine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.
- “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi” ve “El Sanatları Eğitimi” bölümlerindeki uygulama öğretmenleri, öğretmenlik uygulaması sürecinde kendilerinden beklenen davranışları daha çok sıklıkla gösterdiklerini düşünürken, öğretmen adayları bu davranışların daha az sıklıkla gösterildiğini düşünmektedir.
- El Sanatları Eğitimi Bölümü’ndeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının, uygulama öğretmeninin öğretmenlik uygulaması sürecinde öğretmen adaylarına karşı davranışlarına ilişkin görüşleri arasında çoğunlukla olumsuz yönde bir ilişki vardır.
- Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü’ndeki uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının, uygulama öğretmeninin öğretmenlik uygulaması sürecinde öğretmen adaylarına karşı davranışlarına ilişkin görüşleri arasında çoğunlukla olumlu yönde bir ilişki vardır. Ancak, bu ilişkilerin çoğu orta düzeydedir.

Araştırma bulgularından yola çıkılarak, öğretmen adaylarının eğitimi ve uygulama öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik uygulamalarda aşağıdaki hususların dikkate alınmasında yarar görülmektedir.

- Öğretmen adaylarına eğitim fakültesinde, Okul Deneyimi II ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinde, öğretmenlik uygulaması sürecinde görevli kişilerin (uygulama öğretim elemanı, uygulama öğretmeni, öğretmen adayı vb.) sorumluluklarına ilişkin eğitim verilmelidir.
- Uygulama öğretmenleri, öğretmenlik uygulaması sürecinde öğretmen adaylarına karşı sorumlulukları konusunda bilgilendirilmelidir. Bunun için, hiz-

met-içi eğitim programları hazırlanıp uygulanabilir. Ayrıca, öğretim elemanı eğitim yarıyılı başında uygulama öğretmeni ile görüşerek, öğretmenlik uygulaması sürecindeki sorumluluklarını açıklayabilir; öğretmenlik uygulaması boyunca uygulama öğretmeni ile sürekli olarak iletişim kurabilir ve eğitim olanaklarını değerlendirebilir. Böylece, hem öğretim elemanı hem de uygulama öğretmeni bu konuda eğitilmiş olurlar.

- Uygulama öğretmenleri her eğitim yarıyılı sonunda öğretmen adaylarına karşı davranışları gösterme sıklıkları açısından değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme sonuçları uygulama öğretmenlerine sonraki yarıyıllarda öğretmenlik uygulaması çalışmalarında sorumluluk verip vermemeye karar verirken dikkate alınmalıdır.
- Uygulama öğretmenleri ile öğretmenlik uygulaması sürecinde öğretmen adaylarına karşı davranışları konusunda eylem araştırmaları (action research) yapılmalıdır. Eylem araştırmaları, bu araştırmada ortaya konan sorunların nedenleri ve çözümlerinin bulunmasını sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Acton, R., Smith, P. & Kirkham, G. (1993). *Mentor training and development. Mentoring in the effective school*. Ed. Pauline Smith and John West-Burnham. UK: Longman.
- Edwards, A. & Collison, J. (1996). *Mentoring and developing practice in primary schools: supporting student teacher learning in school*. Buckingham: Open University Press.
- Fish, D. (1995). *Quality mentoring for student teachers: a principled approach to practice*. London: David Fulton Publishers.
- Furlong, J. & Maynard, T. (1995). *Mentoring student teachers: the growth of professional knowledge*. New York: Routledge.
- Graham, P. (1997). Tensions in the mentor teacher – student teacher relationship: creative productive sites for learning within a high school english teacher education program. *Teaching and Teacher Education*, 13(5), 517-525.
- Hacıoğlu, F. ve Alkan C. (1997). *Öğretmenlik uygulamaları – öğretim teknolojisi*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Jones, L., David, R. & Bevins, S. (1997). Teachers' perceptions of mentoring in a collaborative model of initial teacher training. *Journal of Education for Teaching*, 23(3), 255.
- Jones, M. (2001). Mentors' perceptions of their roles in school-based teacher training in England and Germany. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 75-94.
- Kiraz, E. (2002). Öğretmen adaylarının hizmet öncesi mesleki gelişiminde uygulama öğretmenlerinin işlevi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 183-196.
- McNally, J., Cope, P., Inglis, B. & Stronach, I. (1997). The student teacher in school: conditions for development. *Teaching and Teacher Education*, 13(5), 485-498.
- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. (1998). Öğretmen adaylarının milli eğitim bakanlığına bağlı eğitim-öğretim kurumlarında yapacakları öğretmenlik uygulamasına ilişkin yönerge. Ankara.

- Patton, M.Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. USA: Sage Publications.
- Phillips, T.M. & McMinn, B.S. (2000). Southeastern selection criteria for cooperating teachers. *Education*, 121(1), 177-185.
- Ünal, S. (1991). Marmara üniversitesi teknik eğitim fakültesinin ve uygulama okullarının öğretmenlik uygulaması yönünden değerlendirilmesi. *İzmir 1. Eğitim Kongresi Bildirileri, Buca Eğitim Fakültesi Yayınları*.
- Üte, İ. H. (1991). Öğretmen yetiştirmede önemli bir dönem: stajyer öğretmen eğitimi. *İzmir 1. Eğitim Kongresi Bildirileri, Buca Eğitim Fakültesi Yayınları*.
- Villa, R. A., Thousand, J. S. & Chapple, J. W. (1996). Preparing teachers to support inclusion: preservice and inservice programs. *Theory into Practice*, 35(1), 42-49.
- Weaver, D. & Stanulis, R. N. (1996). Negotiating preparation and practice: student teaching in the middle. *Journal of Teacher Education*, 47(1), 27-35.
- Wright, N. & Bottery, M. (1997). Perceptions of professionalism by the mentors of student teachers. *Journal of Education for Teaching*, 23(3), 239-251.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

EK. ARAŞTIRMA ANKETİNDE YER ALAN DAVRANIŞ İFADELERİ

Davranışlar

1. Öğrencileri, dersi yeni bir öğretmenin yürüteceğine hazırlama
2. Öğretmen adayına ders vereceği öğrenci grubu hakkında bilgi verme
3. Öğretmen adayını öğrencilerle tanıştırma
4. Öğretmen adayını, okulda, öğretmenlik uygulaması sürecinde iletişim kurabileceği görevlilerle tanıştırma
5. Öğretmen adayına okulun fiziki koşullarını (kütüphane, atölye, laboratuvar, kantin vb.) tanıtırma
6. Öğretmen adayının uygulamaya başlamadan önce ders öğretmenin verdiği bir dersi gözlemesini sağlama
7. Gözlem sonuçları üzerinde tartışma olanağı verme
8. Öğretmen adayına öğretmenlik uygulaması sürecinde kendisinden beklenen davranışları söyleme
9. Öğretmen adayı ile her hafta dersten önce bir görüşme zamanı belirleme
10. Öğretmen adayının bağımsız olarak ders vermesine izin verme
11. Öğretmen adayının ders planlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etme
12. Öğretmen adayının ders araçlarını her dersten en geç bir hafta önce kontrol etme
13. Öğretmen adayına ders araç ve gereçlerini sağlamada yardımcı olma
14. Öğretmen adayına içerik oluşturmada yardımcı olacak kaynaklar önerme
15. Öğretmen adayını ders işlerken gözleme
16. Öğretmen adayının işlediği ders hakkında kendisi ile tartışma
17. Öğretmen adayına gerektiğinde pekiştirme verme
18. Öğretmen adayının işlediği derste eksiklikleri söyleme
19. Öğretmen adayının yaptığı yanlışları söyleme
20. Öğretmen adayının yaptığı yanlışların doğru biçimini söyleme
21. Öğretmen adayına ders işlerken sözlü uyarılar yapma
22. Öğretmen adayını ders işlerken, derslikte öğrencilerle yalnız bırakma
23. Her hangi bir sorunla karşılaştığında, sorunu çözümlenmesi için öğretim elemanı ve öğretmen adayı ile işbirliği kurma
24. Öğretmen adayının öğretmenlik uygulaması boyunca gösterdiği öğretmenlik davranışlarını değerlendirme
25. Değerlendirme sonucunu öğretmen adayına yazılı olarak bildirme